

Protokół z posiedzenia plenarnego (w formie zdalnej) Komitetu Nauk o Kulturze PAN

20 października 2022 godz. 11.30.

Porządek obrad:

1. Część naukowa – prowadzi prof. dr hab. Andrzej Gwóźdź
Wykład: dr hab. prof. UŚ Justyna Tymieniecka-Suchanek - „Antropocentryzm w prawosławnej perspektywie filozoficznej”.
2. Rozstrzygnięcie konkursu na najlepszą książkę z zakresu kulturoznawstwa w 2021r. – prof. dr hab. Eugeniusz Wilk (Przewodniczący Kapituły Nagrody).
3. Najnowsze ustalenia dotyczące kulturoznawstwa jako dyscypliny – prof. UJ. dr hab. Tomasz Majewski.
4. Komunikaty.
5. Wolne głosy i wnioski.

1. Część naukowa

Część naukową poprowadził prof. dr hab. Andrzej Gwóźdź przedstawiając prelegentkę. Była nią dr hab. prof. UŚ Justyna Tymieniecka-Suchanek z Uniwersytetu Śląskiego. Wygłosiła wykład pod tytułem „Antropocentryzm w prawosławnej perspektywie filozoficznej”. Wystąpienie było zmodyfikowaną, rozszerzoną wersją wystąpienia wygłoszonego na IV Zjeździe Kulturoznawczym we Wrocławiu.

Według prelegentki można wyróżnić dwie formy antropocentryzmu w kulturze rosyjskiej: tradycyjny oraz mający u podstaw egoistyczną działalność człowieka (który reprezentowali rewolucyjni demokraci). Zagadnienie to było badane m.in. przez Wierę Samochwałową.

Prelegentka zwróciła uwagę na specyficzne rozumienie transcendencji w kulturze prawosławnej, gdzie jedność świata rozumiana jest jako obecność transcendentnej przestrzeni i łączność człowieka ze światem. Stąd zbawienie jednostki jest nieodłącznie od zbawienia świata. Połączenie ze światem nie jest – jak na Wschodzie – roztopiające, ani jak na Zachodzie oddzielające, ale pozwalające być w relacji. W tym miejscu prelegentka odesłała do Wasilija Zienkowskiego, historyka religijnego.

W obszarze omawianym i badanym przez prelegentkę antropocentryzm nie był antropologiczny, ale etyczny. Oznaczać by to miało, że człowiek jest odpowiedzialny za wszystko co dzieje się w świecie. Zostały tu wymienione trzy nurty, które miałyby iść tą drogą: prawosławny synergizm, rosyjski kosmizm (na którym prelegentka się skoncentrowała, zwłaszcza na postaci Nikołaja Fiodorowa), współczesna synergetyka. Trzema cechami wspólnymi dla nich miałyby być to, że różnymi środkami dochodzą do konstrukcji człowiek-świat oraz obowiązuje w nich idea zbawienia tylko poprzez człowieka – takiego, jaki staje się i realizuje jako twórca.

Prelegentka odniosła omawiany antropocentryzm do współczesnych dyskusji o antropocenie. Tutaj zwłaszcza interesująca okazała się postać i filozofia Fiodorowa, nawołującego do teoretyczno-praktycznego panowania nad przyrodą poprzez jej oswojenie i rozumną regulację. Miałyby to być braterskie współistnienie, współtworzenie – człowiek jako *homo*

creator. Prelegentka zwróciła uwagę na aktywistyczny wymiar filozofii Fiodorowa w kontekście prawosławia i antropocenu. Drugim ważnym jego postulatem filozoficznym było wskrzeszenie wszystkich zmarłych przodków – jednak nie był to postulat zanurzony w myśleniu metaforycznym lub idealistycznym, lecz materialistycznym. Chodziło o realne odtworzenie z rozproszonej materii wszystkich dawniej żywych – odwrócenie materialno-biologicznych procesów śmierci, rozkładu i entropii. To wskrzeszenie fizyczne mające charakter religijny – o tyle transcendentne i zbawcze, o ile transcendentna jest zgodna z zarysowanym tu na początku rozumieniem przekształcania się człowieka i świata wzajemnie. Dostrzegając problem przeludnienia, wynikający z tego projektu, Fiodorow jako rozwiązanie proponował ekspansję kosmiczną.

W dyskusji prof. Majewski zapytał o kontekst intelektualny Fiodorowa – jak lokuje się w odniesieniu do myśli pozytywistycznej, w której obecne są warianty materialistycznej teologii. Zapytał też o noosferę Władimira Wiernadskiego. Z kolei prof. Gwóźdź zapytał o wpływ tych filozofii na współczesne prawosławie. Prof. Tymieniecka- Suchanek obszernie odpowiedziała na te pytania.

2. Rozstrzygnięcie konkursu na najlepszą książkę z zakresu kulturoznawstwa w 2021r. zreferował prof. dr hab. Eugeniusz Wilk (Przewodniczący Kapituły Nagrody).

Prof. Wilk podał skrócone uzasadnienie decyzji Kapituły zwracając uwagę, że Kapituła w tym roku miała całkiem sporo pracy i niełatwe wyzwanie, jako że spłynęło aż pięć książek kandydujących do nagrody. Prof. Wilk przedstawił Komitetowi wszystkie propozycje, krótko je komentując. Podejmowaniu decyzji towarzyszyła długa, pogłębiona dyskusja jednakże decyzja była jednomyślna, a to ze względu na jasność kryteriów oceny zawartych w Regulaminie. Laureatką Nagrody KNoK im. Anny Zeidler-Janiszewskiej za najlepszy debiut książkowy w roku 2021 został pani doktor Katarzyna Szkaradnik za książkę pt. „Historia jako narracja i doświadczenie w tekstach Jana Szczepańskiego, Józefa Pilcha i Jana Wantuły” (Universitas, Kraków 2021).

Decyzja wraz z uzasadnieniem jest dostępna w oddzielnym wpisie na stronie Komitetu.

3. Najnowsze ustalenia dotyczące kulturoznawstwa jako dyscypliny zreferował prof. UJ. dr hab. Tomasz Majewski.

Zgodnie z najnowszym rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki etnologia i antropologia oraz polonistyka („Polish Studies”) stały się nowymi, oddzielnymi dyscyplinami naukowymi. Zarząd PTK postanowił wysłać 27.10 list do Ministerstwa zwracający się o przemianowanie niedawno wprowadzonej dyscypliny „nauk o kulturze i religii” na kulturoznawstwo. Padła prośba o poparcie tej inicjatywy przez KNoK, odpowiednie Rady Dyscyplin oraz Instytuty Kulturoznawstwa własnymi listami.

W dyskusji prof. Wilk pochwalił argumentację i zasugerował bezpośredni kontakt z prof. Włodzimierzem Bernackim z Ministerstwa Edukacji i Nauki. Prof. Jarosław Płuciennik wygłosił komentarz dotyczący podziału na dyscypliny. Prof. Paweł Rodak zwrócił uwagę, że nawet przy zmianie nazwy wyjście polonistów z kulturoznawstwa może być problemem, jeśli w „Polish Studies” istnieje komponent „Cultural Studies”. Prof. Magdalena Saryusz-Wolska, wyraziwszy poparcie, zadała pytanie strategiczne dotyczące utraty członu „i religii” przy

przywróceniu starej nazwy „kulturoznawstwo”. Prof. Ewa Rewers zwróciła uwagę, że do wzmocnienia argumentacji listu przydatne byłyby dane, które powinna była zebrać jedna z komisji Komitetu. Prof. Anna Nacher zwróciła uwagę, że do argumentacji przedstawionej w liście PTK można dodać zamykanie się dyscyplinarne i problemy z tym związane, np. na poziomie szkół doktorskich i szukania osób z tytułem w danej dyscyplinie do komisji oceny śródkresowej. Prof. Majewski zaproponował by dodatkowe argumenty związane z dydaktyką były podnoszone już w oddzielnych, wspierających listach z Instytutów. Omawiana była również kwestia koordynacji działań prowadzących do sformułowania stanowiska KNoK w tej sprawie.

4. Komunikaty.

Prof. Saryusz-Wolska przekazała, że na Seminaria KNoK PAN do tej pory zgłosiła się jedna osoba. Prof. Nacher poprosiła o ponowne rozesłanie informacji i zwróciła uwagę, że to dopiero początek roku akademickiego. Prof. Majewski zaproponował poszerzenie formuły seminariów.